

# ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ



Світлана МАРТИНЕНКО,  
завідувач кафедри початкової освіти  
та методик гуманітарних дисциплін,  
доктор педагогічних наук, професор  
Київського університету імені Бориса Грінченка

## Діагностичні методики вивчення професійного самопочуття вчителя початкової школи

Те, що ми зібралися разом, — це лише початок.

Те, що ми продовжуємо залишатися разом, —  
це все досягнення.

Те, що ми працюємо, — це справжній успіх.  
*Генрі Форд*

У процесі професійно-педагогічної діяльності вчитель початкової школи покликаний інтегрувати навчальну, виховну та розвивальну функції, створювати сприятливе навчальне середовище, в якому кожен учень зможе реалізувати свої індивідуальні здібності, потреби, здійснювати особистісно орієнтований підхід, а, отже, отримувати задоволення від педагогічної взаємодії. Професійний обов'язок педагога — вдосконалювати педагогічну майстерність, методи і форми навчально-пізнавальної діяльності, здійснювати особистісно орієнтовану навчальну діяльність, спілкуватися з колегами, учнями та іхніми батьками [2, с. 6].

Відтак продовжуємо ознайомлювати вчителів початкової школи з діагностичними методиками, зокрема анкетуванням, за допомогою якого можна дослідити власне ставлення до умов створення особистісно орієнтованого навчального середовища, визначати рівень задоволеності фаховою діяльністю, а також перевірити рівень професійного самопочуття в колективі. На нашу думку, педагогові важливо володіти інформацією про свій фаховий рівень, уміти виявляти проблеми й труднощі задля професійного самовдосконалення.

Пропонуємо вашій увазі анкету для вчителів, щоб визначити їхнє ставлення до особистісно орієнтованого навчально-виховного середовища в школі.

**Інструкція.** В опитувальнику запропоновано твердження щодо Вашого розуміння сутності навчання та виховання учнів.

Якщо Ви повністю погоджуєтесь з тим або іншим твердженням, поставте навпроти нього бал "5".

Якщо більшою мірою згодні, ніж незгодні — "4".

Якщо згодні й незгодні однаковою мірою — "3".

Якщо більшою мірою не погоджуєтесь, ніж погоджуєтесь, поставте "2".

Якщо зовсім незгодні з наведеним твердженням — "1".

№ з/п	Зміст твердження	Бал
1	Вимогливий учитель кращий, ніж невимогливий	
2	Педагог — це особистість, від якої залежить успіх і ефективність навчально-виховної роботи	
3	Відповідно до режимних моментів учень має виконувати те, що пропонує педагог на заняттях	

4	Слухняність дітей є заслугою вчителя
5	Дитина подібна до "глини", з якої можливо ліпити все, що тобі потрібно
6	Учень має виконувати всі вимоги вчителя
7	Основна мета діяльності педагога — реалізувати завдання навчальних програм і виховних концепцій
8	Пріоритетне завдання навчально-виховної роботи — формування творчої, конкурентоспроможної особистості
9	Основне в роботі педагога — домагатися від учня ретельності (готовності до виконання) навчально-виховних завдань
10	Виховання — це, передусім, вимогливе ставлення до дитини
11	Заохочувати треба лише ті бажання й ініціативу учнів, які відповідають поставленим завданням
12	Хороша дисципліна — запорука успіху в навчанні та вихованні
13	Покарання — не найефективніша форма виховання, але воно потрібне
14	Діяльність школярів потребує постійного контролю вчителя
15	Всього балів

**Обробка результатів.** Якщо сума балів 70–59, то Ви повністю підтримуєте необхідність створення особистісно орієнтованого навчального середовища;

якщо 58–47 балів, то Ви розумієте необхідність створення особистісно орієнтованого середовища, але не повною мірою знаєте, як це зробити;

якщо сума балів 46–35, — Ви не завжди згодні з потребою створити особистісно орієнтоване середовище, не визнаєте такої необхідності;

якщо сума балів 34–23, то вважаєте, що створення особистісно орієнтованого середовища, — не Ваша професійна функція.

Наступна анкета — для визначення задоволеності від фахової діяльності.

1. Які переваги має навчальний заклад, у якому Ви працюєте? (можна обрати декілька варіантів відповіді):

- а) високий рівень матеріально-технічного забезпечення;
- б) високий рівень професійності педагогічного колективу;
- в) високий рівень викладання навчальних предметів;
- г) толерантні стосунки між учасниками навчально-виховного процесу;
- г) організація культурно-масових заходів;
- д) свій варіант відповіді.

## ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

2. Який, на Вашу думку, рівень освітніх послуг у школі?  
(необхідно обрати один варіант відповіді):

- а) високий;
- б) достатній;
- в) середній;
- г) низький.

3. Чи потрібно, на Ваш погляд, запроваджувати інноваційні технології в педагогічну діяльність, експериментувати?

- а) так;
- б) ні;
- в) важко сказати;
- г) байдуже.

4. Чи достатньо Ви обізнані (пойнформовані) зі змістом і завданнями експериментальної роботи, що впроваджується в школі?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково;
- г) важко сказати.

5. Чи підтримуєте запровадження експериментального навчання в школі?

- а) так;
- б) ні;
- в) частково;
- г) не можу визначитись.

6. Який, на Вашу думку, рівень співпраці батьків і вчителів?

- а) високий;
- б) достатній;
- в) середній;
- г) низький.

7. Які цінності в учнів має розвивати сучасна школа? Визначте важливі пріоритети та проранжуйте відповідь:

- а) особистісні;
- б) морально-громадянські;
- в) загальнолюдські (вічні);
- г) етнонаціональні;
- г) сімейні;
- д) свій варіант відповіді.

На нашу думку, запропоновані запитання анкети, адресовані вчителям початкової школи для вивчення їхнього професійного самопочуття (за Ейдеміллем і В.Юстицьким), допоможуть встановити статус педагога в колективі, подолати суперечності у спілкуванні з адміністрацією школи, колегами, учнями та їхніми батьками [3, с. 77–78].

*Інструкція.* Поданий опитувальник містить твердження про Ваше самопочуття на роботі. Якщо Ви згодні упереджав із твердженням, поставте знак "+", якщо ні – "-". Якщо не знаєте відповіді, поставте знак питання "?", але пам'ятайте, що кількість таких відповідей має не перевищувати трьох. Відповіді на запитання помістіть у бланк.

### Бланк

1	4	7	10	13	16	19
2	5	8	11	14	17	20
3	6	9	12	15	18	21

### Твердження

1. Я знаю, що мої колеги часто бувають незадоволені мною.

- 2. Відчуваю: все, що я зроблю, буде не так.
- 3. Я не встигаю багато чого зробити.
- 4. Стається так, що саме я найчастіше маю неприємності.
- 5. Часто почиваю безпомічним.
- 6. На роботі незрідка нервуюсь.
- 7. На роботі почиваю незграбним.
- 8. Гадаю, що деякі колеги вважають мене не досить розумним.
- 9. На роботі постійно за щось переживаю.
- 10. Часто відчуваю на собі критичні погляди колег.
- 11. Йдучи на роботу, тривожуся, які неприємності готові мені нинішній день.
- 12. У школі мене постійно переслідує відчуття, що треба багато зробити, але я нічого не встигаю.
- 13. У колективі часто почиваюся зайвим.
- 14. Часто перебуваю в такому стані, що опускаються руки.
- 15. У школі постійно себе стримую.
- 16. Якби я раптом зник, то, здається, що ніхто б цього не помітив.
- 17. Перед роботою думаю, що займатимусь однією справою, але, зазвичай, доводиться виконувати зовсім інше.
- 18. Коли я думаю про свої шкільні справи, то починаю хвилюватися.
- 19. Вважаю, що часто непрофесійно дію.
- 20. Іноді хочу зробити щось корисне, але намагаюся цього не показувати.
- 21. Мені багато чого не подобається в колективі, але я не демонструю цього.

### Обробка результатів

Знаки "+", "?", "−" переводимо в бали таким чином:

- за кожну позитивну відповідь – 2 бали;
- за невизначену відповідь – 1 бал.

Підраховуємо суму балів у трьох горизонтальних колонках і записуємо їх в останній графу.

Перша група відповідей характеризує стан провини, у якому перебуває людина в колективі. За кількістю позитивних відповідей у групі, що дорівнюють і перевищують 5 (10 балів), стан оцінюється як домінувальний.

Друга група відповідає станові тривожності; він вважається вираженим за кількістю позитивних відповідей, що дорівнюють або перевищують 5 (10 балів).

Третя група відповідей відбиває стан напруженості. Високий показник – 6 і більше позитивних відповідей (12 балів). Вважаємо, що самооцінка ефективності роботи в школі, виявлення рівня задоволеності від педагогічної діяльності, а також вивчення професійного самопочуття уможливить творче зростання вчителя, формування його готовності до педагогічної взаємодії в різних ситуаціях мінливого шкільного життя.

### Література

1. Борытко Н. М. Диагностическая деятельность педагога : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Н. М. Борытко ; под. ред. В. А. Сластенина, И. А. Колесниковой. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр "Академия", 2008. – 288 с.
2. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К. : КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
3. Туріщева Л. В., Гончарова О. В. Вивчення особистості школяра і педагога / Л. В. Туріщева. – Х. : Вид. група "Основа" : "Тріада+", 2008. – С. 77–78.